

In memoriam

Kálmán Béla (1913–1997)

Kálmán Béla professzor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1913. február 28-án, a Kalevala napján született Lakompakon (korábban Sopron vármegye, ma Burgenland, Ausztria). 1936-ban szerzett Budapesten magyar–francia szakos tanári diplomát, majd 1938-ban finnugor nyelvészetből doktorált (*Obi-ugor állatnevek*. MNyTK 43). Több gimnáziumban tanított (1938: Budapest II., 1939–1945: Érsekújvár). A háborús évek és a szovjet fogságból visszatérése után 1947-től 1949-ig a budapesti egyetem bölcsészkarának dékáni hivatalában dolgozott titkárként, majd 1949-től 1952-ig tudományos kutatóként az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének munkatársa lett. Itt folytathatta vogul nyelvi kutatásait: hozzálátott Munkácsi Bernát vogul nyelvi gyűjtésének feldolgozásához (*Vogul Népköltési Gyűjtemény III/2* [1952], *IV/2* [1963]), valamint részt vett a középiskolák számára szánt magyar nyelvtankönyv szerkesztésében is.

1952-ben meghívták professzornak a Debreceni (akkor: Kossuth Lajos Tudomány)egyetem Finnugor Nyelvészeti Tanszékének élére. 1957-ben megvédte akadémiai doktori értekezését (megj. 1961: *Die russischen Lehnwörter im Wogulischen*. AK, Bp.), 1973-ban az MTA levelező, majd 1982-től rendes tagja lett (székfoglalója: *Szövegtan és tipológia*. AK, Bp., 1983).

Kutatásai felölelik a nyelvtudománynak szinte minden területét: önálló munkáinak sora kiterjed a tudományos monográfiáktól a tudománynpszerűsítő munkákig, a napilapok nyelvművelő cikkeiig. A hazai és nemzetközi fórumokon egyaránt jelen volt. Fáradhatatlanul írt kritikákat a hazai és nemzetközi szakmai művekről, és tevékenyen részt vett a tudományos minősítésben diszsertációk sorának opponenseként is. Számtalan könyv és tanulmány lektorálását is elvégezte, továbbá az észt szépirodalom és a vogul népköltészet igényes műfordítójaként is jeleskedett. Kálmán Béla tudósi és emberi habitusa hitelesen közvetítette tudományos kutatásának eredményeit a szakmának és a nagyközönségnek is. Munkássága töretlen lendülettel szolgálta a finnugor és magyar nyelvtudományt. Tudományos publikációinak sora a bizonyosság erre! Ezek

népszerűségét, „használati értékét” igazolja az egymást követő, átdolgozott, ill. változatlan kiadások sora (*Nyelvjárásaink* [1949], 1966, 1971, 1974, 1977, 1989; *Chrestomathia Vogulica* [1953], 1963, 1976, 1989, angolul 1965; *A nevek világa* 1967, 1969, 1973, 1989, angolul 1978).

Saját vogul gyűjtése 1976-ban látott napvilágot (*Wogulische Texte mit einem Glossar*. AK, Bp.). Kiemelkedő, igen jelentős produktumnak – fő művének – tartom Munkácsi szógyűjtésének a kiadását tudományos vogul nyelv-járási szótár formájában (*Wogulisches Wörterbuch*. AK, Bp. 1986). Ebbe beledolgozta saját gyűjtésének eredményeit is. Fontosnak vélem az általa szerkesztett nagyszabású vogul költészeti antológiát (*Leszállt a medve az égből*, Európa, Bp. 1980) és a *Munkácsi Bernát* munkásságát bemutató összefoglalást A múlt magyar tudósai sorozatban (1981). A hajdan Debrecenben tanuló külföldi hallgatók is szívesen gondolnak rá mint a Nyári Egyetem igazgatójára.

Tudományos munkásságát teljes részletességgel a Kiss Antal által összeállított bibliográfiából ismerhetjük meg (1993). Ilyen életművet csak igazán kivételes tudóseyéniség mondhat magáénak! A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem 32 éves aktív tevékenysége elismeréseként díszdoktorává avatta 1988-ban, 1994-ben pedig Debrecen Város önkormányzata díszpolgárává választotta.

A tudós professzor 1997. augusztus 22-én hunyt el Budapesten, de a debreceni köztemető díszsírhelyén nyugszik, amelyet városának díszpolgáraként érdemelt ki. A síremléket menyee, Lóránt Zsuzsa szobrászművész tervezte; ugyanígy az ő munkája a DAB-székházban található fejszobra is.

Kálmán Béla születésének centenáriumán a Debreceni Egyetem Finnugor Tanszéke emlékezett meg professzoráról 2013 januárjában. Az alábbiakban közlünk egy-egy előadást a tudós professzor finnugrisztikai munkásságáról és tanári pályájáról.

KERESZTES LÁSZLÓ